

ДР ИЛИЈА СИНДИК

Првих дана ове године стигла је тужна вијест из Београда да је умро наши цијењени и вољени Илија Синдик, заслужни научник и историчар. Престао је да живи, а да није имао времена да сагледа успјехе свога научног рада у коме се одвише журило, јер је био ометан ратовима и дужом службом ван научних центара.

И. Синдик родио се у Тивту 1888 год., гдје је свршио и основну школу. Гимназију у Котору завршио је 1908 с одличним успјехом. У овим временима тешко се могло мислити на универзитетске студије, јер је школовање на тадањим аустриским универзитетима било одвише скупо, могућно само за синове богатих родитеља. Али његова неодољива жеља за даљим студијама наишла је на пуно разумијевање код његових добрих родитеља, и поред тога што су имали још три незбринута сина. Илија је пошао у Беч и уписао се на Филозофски факултет Бечког универзитета. Његов отац је пловио као вођа палубе на бродовима једног тршћанског паробродског предузећа и своју плату слао Илији за издржавање. Мајка се са осталом дјецом преселила из Тивта у Котор, гдје је издавала ђацима стан и храну и тако школовала три сина у которским средњим школама. Жртва честитих родитеља уродила је плодом. Поред Илије, још два сина су завршила универзитетске студије, а трећи је постао поморски капетан.

Илија је на Бечком универзитету слушао историју и географију. Ту је, поред осталих, наишао на познате професоре Константина Јиречека, историчара, и Еугена Оберхумера, историчара-географа, који су га васпитали у својим методама научноистраживачког рада, и који су као добри познаваоци наших крајева и прилика знали да одреде смјернице рада будућем научнику. У бурним годинама које су биле — може се рећи — уводне у ослобођење и уједињење наших народа, а у којима је наша академска омладина са Бечког универзитета предњачила, кујући братство и јединство и често указујући политичарима и нашим народним вођама путеве којима треба да се крећу, Синдик није остао незапажен у борбеним студентским редовима, а ипак је редовно завршио студије и положио докторат 1912 године.

Школске 1913—14 био је постављен за професора гимназије у Задру. То је било одмах послвије балканских ратова и још свјежег одушевљења због побједа српске и црногорске војске. Вал тог одушевљења био је захватио читаво Приморје, а нарочито Задар, административни и школски центар тадање покрајине Далмације. Све се ово у пуној мјери одражавало у задарској гимназији. У тој гимназији било нас је тада десетак ђака из Боке. Кад се узме у обзир да су из овог малог нашег круга неки наши другови, за вријеме црногорске опсаде Скадра, били побјегли у Италију у намјери да продру до Скадра и тамо се боре као добровољ-

ци, није тешко схватити колико смо ми Бокељи били предмет па-
жње осталих другова. Бацају су тада много водили рачуна о увје-
рењу и мишљењу својих професора. Знали смо тачно како су на-
ши професори били политички груписани и која је од тих група
идејно нама најближа. Када је проф. Синдик дошао у гимназију,
нијесмо ни за часак посумњали коме ће се придружити. Усто, ми
смо били поносни што смо добили професора из нашег краја, а он
се нама одмах приближио и према нама се односио као старији
брат и савјетник. Он је и као наставник и човјек одмах задобио
симпатије и свих осталих ђака. Али Сарајевски атентат и почетак
рата распришили су нас на разне стране. Послије завршетка рата
1919, Синдик долази за професора гимназије у Дубровнику, град
погодан за почетак научног рада који је ту стварно и започео, и
био одмах запажен од Јована Цвијића и уведен у круг његових
сарадника. Резултат његовог рада у Дубровнику био је запажено
дјело „Дубровник и околина“ (Издање САН, Београд, 1926).

У жељи да створи веће могућности за научни рад, год. 1926
долази за професора Треће муш. гимназије у Београду, а затим
Реалке. Не знамо с ког разлога, 1933 напушта Београд и постаје
директор гимназије у Вел. Кикинди.

У ратним годинама нијесу га мимоишла искушења која је
донијела непријатељска окупација. Био је два пута затваран и
1942 пензионисан. Касније је прешао у Београд и ту дочекао о-
слобођење. Год. 1945 је реактивиран као архивист у Држ. архиву
у Београду. Од 1948 до смрти је научни сарадник и управник И-
сториског института Српске академије наука, која га је 1950 иза-
брала за свог дописног члана. Поред овога предавао је историску
географију и архивистику историској групи Филозофског факул-
тета у Београду и архивистику на Филозоф. факултету у Новом
Саду.

Не желим да набрајам научне радове др Синдика, нити о
њима детаљније да говорим, јер је то учињено на другом мјесту
(Гласник САН, LVII 1950) и у комеморативном говору др В. Нова-
ка, Гласник X, 1958). Његов научни рад био је врло плодан, па
чак и у годинама када је био средњошколски професор и дирек-
тор и када му је било тешко одвојити довољно времена за научни
рад. Он је изабрао научно подручје које је код нас било мало об-
рађивано или тек начето. То су његови радови из историске гео-
графије и истор. картографије, из којих је области оставио 12 ра-
дова и 18 критичких приказа (неки прикази се односе и на дјела
италијанских и њемачких научника). Неуморно је до смрти радио
на оваквим радовима. Остао му је недовршен „Атлас средњовје-
ковне Србије“ као и „Средњовјековни топономастички рјечник“.

Синдик је одлично познавао архивистику и са много успје-
ха обрађивао нашу правну историју. Из архивистике и рада у ар-
хивима оставио је више запажених радова, а из прав. историје
засебан рад „Комунално уређење Котора“. Касније су слиједили

његови радови о односу неких наших крајева према Душановом законодавству. Дуго времена је припремао ново издање Которског статута, са уводима и коментарима, али је нажалост ово значајно дјело остало недовршено. До смрти је остао ревностан сарадник Лексикографског завода ФНРЈ. У досад штампаним свескама Поморске енциклопедије и Енциклопедије Југославије налази се већи број његових чланака, од којих треба нарочито поменути „Бока Которска“ и „Дубровник“ (П. Е. I, стр. 514—18, и П. Е. II, стр. 544—48), обрађена с научном брижљивошћу и темељитошћу.

Много би се могло рећи о гледању И. Синдика на рад наших научних и културних установа у Црној Гори, на људе који у њима раде и који се око њих окупљају. Искрено га је радовао сваки њихов потхват и успјех. Будно је пратио све што се о овим крајевима писало и о свему томе знао рећи своју критичку ријеч која је била увијек тачна. Чим је ступио на дужност у Историском институту 1948, одмах је посјетио Цетиње и Котор и живо порадио да се оснује Државни архив у Котору, знајући добро које и какве архивске фондове треба одржати и сачувати. Помно је пратио рад нашег Историског института и Поморског музеја у Котору као и сваки други потхват на нашој културној обнови. Његова упорна настојања да САН шаље своје научноистраживачке екипе у наше крајеве уродиле су плодом. Године 1952 долази на челу групе научних радника који мјесец дана раде на испитивању Боке Которске. Исто се наставља и сљедеће године. Резултат тог рада види се у зборницима извјештаја о истраживањима Боке Которске (изд. САН, СIII из 1953 и CV из 1956 год.) са преко 600 страна и 39 научних радова које је уредио и предговор написао. Кад не би било ништа више, може се рећи да се Синдик и овим у пуној мјери одужио свом родном крају.

Несрећа је многих научних радника што у свом раду не знају мјере ни границе. О томе као да је овај научник најмање водио рачуна. Његов и иначе осјетљив организам почео је у посљедњим годинама осјетно да попушта, а он се све више заносио пословима и новим дужностима. Па и онда када је на енергичан захтјев лекара морао наћи времена за лијечење и одмор, он није престајао да мисли на рад и радне планове и комбинације. Послије једног озбиљнијег обољења, а свега 3 мјесеца прије смрти, пише ми своје посљедње писмо из Добрне, гдје се налазио на опоравку. Ово писмо, као и многа ранија, пуно је савјетовања и препорука. У њему — поред осталог — стоји: „Било би добро и потребно да Поморски музеј формира „Бокељску библиотеку“, у којој би било сакупљено све што се о Боки написало, што се пише и што ће се писати. Ја бих и чланке из новина одвајао, као исјечке сакупљао и стављао их сваки у засебан коверат. Поред онога што је дон Нико сакупио и штампало у свом Водичу, биће још сигурно доста тога. Нарочито ти скрећем пажњу на Знанствену библиотеку у За-

дру, гдје су „Dalmatica“ најбоље заступљена. Ако би био помаган годишње једном сталном сумом, ти би могао доста брзо формирати „Бокељску библиотеку“. Наравно, и ми који живимо изван Боке у томе бисмо ти помагали.“ Затим говори о музејском Годишњаку, па закључује: „Мени се чини да она литература којом се ми обично служимо доста је једноставна: историја, умјетност, књижевност, етнологија итд. Међутим, треба то проширити и на друге научне области, нарочито на поморство, океанографију, уколико је Бока у том правцу уопште испитана. Одлично би било кад би твој „Годишњак“ постао главни орган за сва таква питања. Колико је мени познато, таквог часописа ми немамо. Промисли о томе, поразговарај са тамошњим радницима на научном пољу, па кад стигнеш, јави ми се са неколико ријечи. Ја ти желим да у томе успијеш, а ако ти ја могу штогод помоћи, увијек можеш са мојим скромним снагама рачунати“.

Овако је могао мислити и радити Илија Синдик, човјек из народа, који је поред свих својих научних звања и титула остао скроман научни радник који ничији рад није потцењивао већ га настојао активизирати у што позитивнијем правцу.

„Прерана смрт др Илије Синдика — каже др Виктор Новак — отела је нашој науци, Српској академији наука и Београдском универзитету корисног и заслужног сарадника, који је у обим овим установама радио и урадио много вриједнога, утро стазе којима треба да крену и наставе они који су дужни да испуне пражнину која остаје иза тако честитог научног турдбеника какав је он био“.

Његова љубав према родном крају изражена је и у његовој посљедњој жељи да буде сахрањен у свом родном мјесту. На његовом спроводу у Тивту с покојником су се опростили: др Бранислав Недељковић у име Српске академије наука, дон Нико Луковић и др Ђорђе Миловић у име Историског друштва и историских установа Црне Горе.

Игњатије Злоковић